

ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ «МАРКСОВОЇ КОНЦЕПЦІЇ ЛЮДИНИ»

Постановка проблеми: Історія пізнання людини свідчить про складність та суперечливість даної проблеми. Кожна філософська концепція (попри певні недоліки й історичну обмеженість) додавала до неї нові риси, відкривала нові грані в пізнанні людини.

Мета: розкрити суть поняття «людина»

Завдання: аналіз «марксової концепції людини»; пояснити сприйняття людини у філософських вченнях різних часових періодів

Дослідженість теми: Філософи мілетської школи твердили: людина містить усі основні елементи стихії, космосу. Софісти зберегли цілісний погляд на людину і бачення її як частини природи, але вже почали розглядати її й в умовах соціокультурного буття. Устами Протагора вони проголошують тезу: «Людина – міра всіх речей...». Учень Сократа Платон розрізняв у людині безсмертну душу (виявлення світу вічного та ідеального) і тіло (виявлення всього тимчасового та суєтного).

Арістотель Людину розглядає як «політичну тварину», вершину світової ієрархії. Вона, з одного боку, внутрішньо пов'язана з природою, а з другого – протистоїть їй, оскільки в неї є душа – причина і початок людського тіла. Європейська середньовічна філософія, опираючись на християнську традицію, висувала на передній план релігійно-моральні проблеми людського існування, розробляла проблему співвідношення між Богом і людиною. Найважливішим для людини є спасіння, котре християнство розуміє як сходження недосконалої особи до найдосконалішої – Бога. Поняття особи ввів Августин Блаженний. Він підкреслював, що Бог є сама особа, персона (від лат. – persona). Тому і людина, яку створено за образом і подобою Творця, теж є особою. Щоправда, внаслідок гріхопадіння вона втратила досконалість і цілісність. Суттєвими складовими або іпостасю особи є воля, інтелект і пам'ять: через них пролягають шляхи вдосконалення людської душі та єднання її з Богом. Оригінальність духу Відродження полягає у відкиданні будь-яких принципів обмежень зменого розвитку людини. Бог зміщується на периферію людського життя. Людина відривається від нього. Вона тепер вірить у себе. На місце Бога вона ставить «людинобога» (Федір Достоєвський). Набуваючи статусу дійсно богоподібної істоти, людина робилася головним предметом духовних пошуків. Вона шукає опори передусім у собі, у своїй душі й у своєму тілі. Оригінальність і відмінність від інших стають найважливішими проявами особистості. Отже, смисловим стрижнем Ренесансу є сповнена пафосу ідея про самодостатність і автономність особистості, віра в її безмежні творчі можливості. Ренесанс – це разом узяті теорія і практика гуманізму. Філософія Нового часу вважала істинно людським в людині те, що робить її представником всього людства, тому зосереджувала увагу на її загальній природі, соціальній сутності, універсальності тощо. Так, новоевропейська філософія XVII століття особливого значення надавала розуму як специфічній особливості людини. Наприклад, Рене Декарт пов'язував сутність людини з її мисленням: «Мислю – отже, існую». Раціоналістичний підхід до людини об'єднувався в Декарта з натуралістичним: він розглядав людину як реальний зв'язок бездушного і мертвого тілесного механізму з розумною душею, яка має волю і мислить. Для німецької класичної філософії визначальним є уявлення про людину як суб'єкт духовної діяльності, що створює світ культури та є носієм загального ідеального начала, духу, розуму. Імануїл Кант наголошував на моральному характері природи людини,

Йоганн Фіхте – на ролі діяльності в житті людини, Георг Гегель – на духовності, Людвіг Фойєрбах – на любові до ближнього. Людвіг Фойєрбах розглядає людину як природну істоту, як вищий шабель природного саморозвитку. Вихідним пунктом марксистського розуміння людини є трактування її як похідної від суспільства, як продукту та суб'єкта суспільно – практичної діяльності. Сутністю людини Карл Маркс вважав саме сукупність всіх суспільних відносин. Марксизм обґрунтував принципову незавершеність людини, її відкритість світові, «незапрограмованість» раз і назавжди її сутності. У знаменитій 11-й тезі, в Тезах про Фойєрбаха; Маркс пише; Філософи лите різними способами пояснювали світ, але справа полягає в тому, щоб змінити його. У центрі марксистської філософії є людина. Природу людини Маркс розглядав як деяку величину: це жива людська істота, що проявляється в різних історичних формах свого існування. Історія є історією людини, самовиразом її в процесі праці й виробництва. Діяльність же людини – це творчий процес, коли індивід виступає активним виробником, а не пасивним реципієнтом. Для розуміння Марксової концепції діяльності важливо зрозуміти його уявлення про взаємовідносини суб'єкта й об'єкта, які знаходяться у нерозривному зв'язку. Кожен об'єкт може слугувати посилено власних здібностей суб'єкта. «...Не лише п'ять зовнішніх почуттів, але й так звані духовні почуття (воля, любов) виникають лише завдяки наявності відповідного предмету, завдяки олодненій природі» [4, с. 390].

Тому потреба чи насолода втрачають свою егоїстичну природу, коли користь перетворилася в людську користь (я можу ставитися до речей лише як людина, коли річ виступає щодо людини в людській формі). Мається на увазі, що людина, вступаючи у людські відносини з предметним світом, ототожнює себе з ним (суб'єкт і об'єкт неподільні), тому для неї немає проблеми втрати чогось (комунізм як позитивне спрощення приватної власності), оскільки все, що належить іншим, належить і мені (повернення людини до самої себе як до суспільної істоти), що тотожне, за Марксом, повернення людської сутності людини й для людини. Таке дієве ставлення до предметного світу

Маркс називає «творчим життям». Незалежність і свобода, за Марксом, ґрунтуються на акті самореалізації, що тотожне праці. Остання розглядається як прояв індивідуальності, власних фізичних та психічних сил. Саме тому праця викazuje претензії не стільки на несправедливий розподіл багатств, скільки за те, що він перетворив працю у примусову, відчужену, безмістовну роботу, а тим самим людину – у немічного каліку, що позбавлений власної індивідуальності. Через це мета розвитку особистості – це формування досконалого універсального індивіда, вільного від спеціалізації. Та в погоні за «світлим майбутнім» праця перестала бути проявом індивідуальності, оскільки перетворилася з цілі на засіб. Для з'ясування причин цього явища варто розглянути одне з центральних понять марксистської концепції відчуження. Відчуження, за Марксом, означає, що людина в процесі освоєння світу не впізнає саму себе як першоджерело, як творця, а світ здається їй чужим. В атеїстичному словнику поняття «відчуження» тотожне слову «гріх»: відмова людини від самої себе, від Бога в самій собі [4, с. 396]. Для Маркса відчуження відбувається в праці та розподілі праці, яка має бути живим зв'язком з природою, створенням нового світу й самого себе. Але з розвитком приватної власності й розподілом праці праця втрачає характер виразу людських творчих сил. Праця й продукти праці набувають самостійного буття, незалежно від волі й планів людини. Тому зрозумілим стає заперечення Марксом приватної власності та розподілу праці в «золоту епоху» історії людства – за соціалізму, оскільки відчуження перетворює індивіда у раба речей. Разом з тим, розглядаючи невідчужену працю, Маркс говорить про реалізацію людини ще і як родової істоти.

Тому саме в процесі перероблення предметного світу людина вперше дійсно стверджує себе як родову істоту, що означає її розвиток, розгортання необмежених людських можливостей. Звідси випливає, що чим більше людина працює (опановує під себе предметний світ), тим більше вона розвивається й відчуває себе родовою істотою, наділеною безліччю потенцій. Маркс чітко розмежував істинні та штучні потреби, де істинні – кореняться в її природі, задоволення яких необхідно для реалізації людини як такої. Як бачимо, філософська концепція Маркса в якості мотиву містила надзвичайно високу мету – щастя індивіда через його самореалізацію. про всіх філософів типу К. Маркса можна сказати, що вони керувалися програмою жаги, наслідком чого став тотальний матеріалізм людського існування всієї планети.

Отже, людина самостворює і саморозвиває себе в процесі історичного і культурного життя.

Філософія, згідно з Марксом, приходить у цей світ не для чистого споглядання, а для зміни, перетворення його. Філософську концепцію К. Маркса, при подальших наукових розробках варто звернути увагу на можливу альтернативу суспільного розвитку, аби чистий мотив «щастя індивіда» в процесі життя зберіг свою чистоту.

Список використаних джерел

1. Данильян О.Г., Тараненко В.М. Основи філософії: навчальний посібник. Харків: Право, 2003 -352 с
2. Мареев С., Мареева Е. История философии (общий курс). «Фрейдомарксизм» Э. Фромма. – М.: Пресс, 2005. – 487 с.
3. Тарасов А. Наследие Эриха Фромма для радикала конца XX – начала XXI века [Электронный ресурс] // Лекция из цикла «Общественная мысль XX века: практически ценное для политического радикала наших дней», прочитанного в Свободном университете им. С. Курёхина в 1996-1997 годах. – 31 марта 1997. – Режим доступа: <http://radical-xxi.narod.ru/fromm.htm>
4. Фромм Э. Душа человека. – М.: Республика, 1992. – 430 с.